

**ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ім. В. М. КОРЕЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ**

КОРОБЕНКО Наталія Петрівна

УДК 349.3: 368.914

**ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПО ІНВАЛІДНОСТІ
В СОЛІДАРНІЙ ПЕНСІЙНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.05 – трудове право;
право соціального забезпечення

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор
член-кореспондент Академії правових наук
України
ХУТОРЯН Наталія Миколаївна,
Інститут держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України,
провідний науковий співробітник відділу
проблем цивільного, трудового та
підприємницького права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ПРОЦЕВСЬКИЙ Олександр Іванович,
Харківський національний
педагогічний університет імені Г.С.
Сковороди,
завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін,
господарського та трудового права;
кандидат юридичних наук, доцент
ГАРАЩЕНКО Людмила Петрівна,
Київський національний
лінгвістичний університет,
доцент кафедри права.

Захист відбудеться « 4 » березня 2010 р. о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.236.04 в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького НАН України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

Автореферат розісланий « 2 » лютого 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої
ради

М. П. Стадник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Здобуття Україною незалежності, здійснення демократичних перетворень у суспільстві та державі заклали якісно нові передумови до реформування системи пенсійного забезпечення. Важливим кроком у цьому напрямі стало ухвалення Верховною Радою України законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення». Проте прийняття вказаних законодавчих актів не забезпечило проведення необхідних реформ, що було обумовлено неузгодженістю прийнятих законів із іншими актами пенсійного законодавства, їх складністю, відсутністю чітких і зрозумілих механізмів реалізації. Вирішенню цих та інших проблем реформування пенсійного забезпечення мають передувати цілісні системні дослідження, які б забезпечили науково-теоретичну та практичну основу для створення в Україні ефективної пенсійної системи.

Слід підкреслити, що дослідженню проблем пенсійного забезпечення приділялася увага у працях вчених-юристів радянського періоду, серед яких особливе місце посідають праці В.С. Андрєєва, Є.І. Астрахана, В.А. Ачаркана, І.В. Гушчина, О.Д. Зайкіна, М.Л. Захарова, Р.І. Іванової, Т.М. Кузьміної, В.К. Субботенко, В.О. Тарасової, Е.Г. Тучкової, Я.М. Фогеля та ін.

В Україні окремі аспекти пенсійних правовідносин висвітлювалися у працях М.І. Боднарук, Н.Б. Болотіної, І.О. Гуменюк, Т.О. Дідковської, М.М. Клемпарського, Л.М. Князькової, Т.В. Кравчук, І.В. Оклей, С.М. При-

липка, С.М. Синчук, І.М. Сироти, А.В. Скоробагатька, Н.М. Стаховської, Б.І. Сташківа, Н.М. Хуторян, М.М. Шумила та ін.

Разом із тим, на сучасному етапі розвитку правової науки відсутнє комплексне загальнотеоретичне дослідження проблем пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі. Лише деякі питання зазначеної проблематики розглядалися українськими вченими-юристами І.В. Оклей, Р.О. Павлюковим, Л.П. Шумною.

У теорії права соціального забезпечення існує низка проблем, які пов'язані з формуванням сучасної концепції пенсійних правовідносин, із яких надзвичайно актуальними та такими, що потребують негайного вирішення, є проблеми пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі. Серед них можна виділити: вироблення понятійної категорії «пенсія по інвалідності в солідарній пенсійній системі», встановлення кола суб'єктів та підстав виникнення пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній системі пенсійного страхування, удосконалення правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України.

Таким чином, недостатня розробленість питань пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України і зумовлює необхідність здійснення наукового дослідження із зазначеної проблематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України відповідно до комплексної академічної наукової теми «Формування громадянського суспільства України в умовах трансформації соціальної політики» (номер державної реєстрації 01080001793).

Роботу включено до плану науково-дослідних праць юридичного факультету Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України (Протокол засідання Вченої ради Академії від 4 жовтня 2007 р. № 2).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теорії права соціального забезпечення, удосконалення правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України.

Для досягнення цієї мети у процесі дослідження ставились такі завдання:

– проведення аналізу історико-правових аспектів правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання у радянський період та визначення його етапів;

– дослідження особливостей правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності у солідарній системі в період незалежності Української держави;

– здійснення аналізу та оцінки міжнародних, європейських і регіональних стандартів та умов пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання;

– виявлення особливостей правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання у національних законодавствах зарубіжних країн;

– дослідження науково-теоретичного розуміння поняття пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній пенсійній системі;

– проведення дослідження та визначення об'єкта пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній пенсійній системі;

– розкриття особливостей суб'єктного складу пенсійних правовідносин по інвалідності у солідарній системі пенсійного страхування;

– визначення особливостей виникнення, зміни та припинення пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній системі пенсійного страхування;

– формулювання висновків, пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення чинного законодавства України з питань правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини щодо пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України.

Предметом дослідження є проблеми правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ: діалектичний метод, формально-логічний, історичний, метод нормативно-порівняльного аналізу, конкретно-соціологічний метод збору, узагальнення та аналізу інформації, системно-структурний та ін.

За допомогою діалектичного методу були розглянуті поставлені автором проблеми правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності у їх розвитку та взаємозв'язку. Застосування історичного методу в дисертаційному дослідженні дозволило показати розвиток теорії та практики з питань пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання, а також обґрунтувати необхідність подальших наукових досліджень із цих питань. Метод нормативно-порівняльного аналізу був використаний при дослідженні норм пенсійного законодавства України та міжнародно-правових норм у цій сфері та формулюванні пропозицій щодо приведення норм пенсійного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів. Формально-логічний метод сприяв виявленню неузгодженостей, проблемних питань при розгляді понятійного апарату пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі, а також дозволив сформулювати обґрунтовані висновки, пропозиції та рекомендації у контексті оптимізації правового регулювання пенсійного забезпечення по

інвалідності на сучасному етапі. Використання методу аналізу та синтезу дозволило більш системно та узгоджено розглянути умови виникнення, зміни та припинення пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній системі. Метод узагальнення був застосований у процесі розробки понятійного апарату, зокрема, при визначенні понятійних категорій «пенсійні правовідносини», «пенсійні правовідносини по інвалідності в солідарній пенсійній системі», «пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання», «страховий стаж» тощо. Конкретно-соціологічний метод збору, узагальнення та аналізу інформації дозволив виявити актуальні проблеми, що існують або існуватимуть у майбутньому в пенсійному забезпеченні інвалідів внаслідок загального захворювання. Формально-правовий метод використовувався при формулюванні пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення існуючих нормативно-правових актів пенсійного законодавства.

Використання вищезазначених науково-правових методів дозволило повно та всебічно дослідити особливості пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі, критично оцінити систему пенсійного законодавства та запропонувати пропозиції щодо його удосконалення.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим комплексним науковим дослідженням теоретико-правових проблем пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України, в якому вирішено ряд науково-теоретичних завдань та внесено пропозиції щодо удосконалення правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній системі пенсійного страхування.

Наукову новизну дослідження сформульовано у положеннях, що виносяться на захист:

уперше:

запропоновано системну класифікацію етапів розвитку пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання: 1-й етап – 1917–1927 рр. – виникнення та становлення пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання; 2-й етап – 1928–1955 рр. – формування радянської моделі пенсійних правовідносин по інвалідності внаслідок загального захворювання; 3-й етап – 1956–1990 рр. – становлення та удосконалення радянської моделі пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання; 4-й етап – 1991–2003 рр. – формування національної моделі пенсійних правовідносин по інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою) в період незалежності України; 5-й етап – 2004 р. – до сьогодні – становлення та розвиток національної моделі пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі;

сформульовано визначення поняття пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання – це передбачена солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування щомісячна грошова виплата, що гарантується правомочній особі за умови настання інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства) та наявності страхового стажу встановленої законом тривалості, а також інших юридичних фактів, і яка призначається на час інвалідності уповноваженими органами Пенсійного фонду за рахунок акумульованих у ньому коштів, а в окремих випадках і державного бюджету у порядку, встановленому актами пенсійного законодавства України;

сформульовано визначення поняття пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній пенсійній системі – вид пенсійних правовідносин, що виникають у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування між правомочною особою, яка є інвалідом та реалізує право на пенсію по інвалідності, та уповноваженими органами Пенсійного фонду, на які покладається обов'язок своєчасно призначити та проводити виплату даного виду пенсії за рахунок акумульованих у ньому коштів, а в окремих випадках – за рахунок коштів державного бюджету, на період встановлення інвалідності;

запропоновано диференційований підхід до строків призначення пенсії по інвалідності в солідарній системі пенсійного страхування – пенсію по інвалідності внаслідок загального захворювання для осіб, яким інвалідність встановлена на конкретний термін, потрібно призначати з дня встановлення інвалідності, якщо за нею звернулися не пізніше 6 місяців, а для осіб, яким інвалідність встановлена без зазначення терміну переогляду, – з дня встановлення інвалідності, якщо за нею звернулися не пізніше 12 місяців;

удосконалено:

класифікацію пенсійних правовідносин по інвалідності у разі настання інвалідності внаслідок загального захворювання чи травми, не пов'язаної із трудовою діяльністю особи:

– за можливим колом правомочних осіб – поширюються на загальне коло осіб та спеціальне коло осіб: військовослужбовців і прирівняних до них осіб, державних службовців, дипломатичних працівників та інших прирівняних до державних службовців осіб, працівників прокуратури, суддів, журналістів, наукових працівників та деяких інших осіб;

– за причиною інвалідності – спричинені загальним захворюванням, невиробничою травмою, вродженим анатомічним дефектом, інвалідністю з дитинства;

– за нормативно-правовими актами, якими вони регулюються – правовідносини, що виникли на підставі законів України «Про пенсійне

забезпечення», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»; «Про державну службу», «Про статус суддів», «Про прокуратуру», «Про статус народного депутата», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» та інших актів;

– за строками дії – такі, що тривають довічно та тривають протягом визначеного терміну;

– за предметом правового регулювання – матеріальні, процедурні та процесуальні;

запропоновано збільшити період перегляду інвалідів та розробити перелік захворювань, за наявності яких інвалідність встановлюється на термін від одного до п'яти років, а також перелік захворювань, що дає право на встановлення інвалідності без зазначення строку перегляду;

дістало подальшого розвитку:

визначення поняття пенсія – це обумовлена та гарантована системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та недержавного пенсійного забезпечення щомісячна грошова виплата, що призначається та виплачується правомочним особам на умовах та у порядку, передбаченому актами пенсійного законодавства, а в окремих випадках – договором страхування та пенсійним контрактом, спеціально уповноваженими органами у сфері пенсійного забезпечення за рахунок коштів Пенсійного та інших спеціально створених фондів, а в деяких випадках – з державного бюджету;

визначення поняття страховий стаж – сумарна тривалість періодів трудової або іншої суспільно корисної діяльності, передбаченої законодавством, протягом яких особа підлягала загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню, і за які сплачено страхові внески у сумі, не меншій, ніж мінімальний страховий внесок.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у можливості використання висновків та пропозиції, зроблених у роботі, в подальших наукових дослідженнях проблем пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній пенсійній системі України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що зроблені у дисертаційному дослідженні теоретичні висновки та практичні рекомендації сприятимуть прискоренню вирішення правових проблем пенсійного забезпечення в Україні, вони можуть бути використані при удосконаленні чинного законодавства та застосовуватися у практичній діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування.

Результати дослідження можуть бути використані при читанні курсу лекцій з дисципліни «Право соціального забезпечення», при підготовці підручників, посібників, методичних рекомендацій, а також у науково-дослідній роботі науковців, аспірантів, студентів.

Апробація результатів дослідження. Дисертація виконана і обговорена на кафедрі цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України.

Результати наукових досліджень, висновки та пропозиції доповідалися на таких наукових конференціях: Всеукраїнська наукова конференція «Другі юридичні читання» (м. Київ, 18 травня 2005 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток наукових досліджень 2005» (м. Полтава, 7–9 листопада 2005 р.); Міжнародна наукова конференція «Четверті юридичні читання» (м. Київ, 3–4 квітня 2008 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми розвитку законодавства про працю та соціальне забезпечення» (м. Харків, 22–23 квітня 2009 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковані у восьми наукових роботах: серед них чотири наукові статті, опубліковані у визнаних Вищою атестаційною комісією України фахових виданнях, а також тези чотирьох виступів на науково-практичних конференціях.

Структура роботи та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел (202 найменувань). Загальний обсяг дисертації становить 218 сторінок, основного тексту – 195 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, розкрито стан наукової розробки проблеми, визначено мету і завдання, об'єкт та предмет дисертаційної роботи, її методологічну основу, сформульовано наукову новизну, висвітлено теоретичне та практичне значення отриманих результатів, наведено дані про апробацію результатів дослідження, його обсяг і структуру.

Розділ 1 «Генезис вітчизняного законодавства та міжнародно-правовий досвід пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання» складається із чотирьох підрозділів, у яких здійснено історико-правове дослідження розвитку пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання, а також проаналізовано міжнародний досвід правового регулювання зазначеного виду пенсійного забезпечення.

У підрозділі 1.1. *«Формування та особливості правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності до проголошення Україною незалежності»* проводиться дослідження історичного розвитку правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання, аналізується радянське законодавство у цій сфері. Автором виділені та охарактеризовані три етапи розвитку пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання у цей період.

Перший етап (1917–1927 рр.) – період виникнення та становлення пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання – характеризується: появою у 1918 р. пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання; охопленням такою пенсією незначного кола осіб – забезпеченню підлягали особи, джерелом існування яких була тільки власна праця, і які не використовували працю інших осіб, селяни права на таку пенсію не отримали; відсутністю чітко визначених умов призначення пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання та постійними змінами порядку обрахування пенсій; поступовим зменшенням ролі соціального страхування та формування державного пенсійного забезпечення.

Другий етап (1928–1955 рр.) – період формування радянської моделі пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання, протягом якого відбуваються процеси удосконалення правового регулювання відносин у сфері пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання; пенсійним забезпеченням по інвалідності охоплюється все більше коло осіб; з'являються системні умови реалізації особою права на пенсію по інвалідності; на законодавчому рівні встановлюється тригрупова класифікація інвалідності; здійснюється відхід від принципів страхування у сфері пенсійного забезпечення та формування радянської солідарної системи пенсійного забезпечення.

Третій етап (1956–1990 роки) – період остаточного формування та удосконалення радянської моделі пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання у складі солідарної системи пенсійного забезпечення. Характерним для цього періоду є удосконалення правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання; розширення кола осіб, які охоплювалися цим забезпеченням – право на пенсію отримали колгоспники; закріплення доступної для громадян вимоги до стажу роботи, необхідного для призначення вказаної пенсії; підвищення рівня пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання.

У підрозділі 1.2. *«Розвиток правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності в період незалежності Української держави»* проаналізовано основні нормативно-правові акти пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання. Виділені наступні

етапи розвитку пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання.

Четвертий етап (1991–2003 рр.) – період формування національної моделі пенсійних правовідносин по інвалідності внаслідок загального захворювання, основними рисами якого є: юридичне закріплення в українському законодавстві вимог та умов пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання; здійснення спроб удосконалення солідарної системи пенсійного забезпечення та пошук більш оптимальних механізмів функціонування пенсійного забезпечення.

П'ятий етап (2004 р. – до сьогодні) – період становлення та розвитку національної моделі пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі – характеризується формуванням національної моделі солідарної системи пенсійного страхування на основі Конституції України; заміною державного пенсійного забезпечення по інвалідності системою пенсійного страхування на основі страхових внесків зобов'язаних осіб; законодавчим закріпленням пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання або каліцтва, не пов'язаного із трудовою діяльністю, у солідарній системі пенсійного страхування.

У *підрозділі 1.3. «Міжнародно-правове регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності»* досліджуються багатосторонні та двосторонні угоди в галузі пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання.

Аналіз багатосторонніх і двосторонніх угод з пенсійного забезпечення, в яких бере участь Україна, дозволив зробити висновок, що сучасне законодавство України, у порівнянні із змістом більшості норм міжнародно-правових актів, встановлює кращі умови в частині виникнення та реалізації прав на пенсію по інвалідності внаслідок загального захворювання. В частині забезпечення інвалідів мінімальними пенсіями на рівні світових соціальних стандартів українське пенсійне законодавство не відповідає універсальним міжнародно-правовим актам і потребує адаптації шляхом внесення змін у частині встановлення мінімальних розмірів пенсії по інвалідності для усіх груп інвалідності.

Досліджено положення двосторонніх договорів та угод у сфері пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання. Сформульовано ряд пропозицій, що стосуються удосконалення понятійного апарату та необхідності розмежування у двосторонніх угодах видів пенсії по інвалідності. Зокрема, у ст. 2 Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Грузія від 9 січня 1995 р. «Про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення», ст. 2 Угоди між Урядом України і Урядом Азербайджанської Республіки від 28 липня 1995 р. «Про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення», ст. 2 Угоди між Урядом України і Урядом

Республіки Молдова від 29 серпня 1995 р. «Про гарантії прав громадян у галузі пенсійного забезпечення», ст. 2 Угоди між Міністерством соціального захисту населення України та Міністерством соціального захисту населення Республіки Казахстан 21 вересня 1995 р. «Про співпрацю в галузі пенсійного забезпечення» потрібно зазначити, що угода поширюється на передбачені законодавством кожної із Сторін пенсію по інвалідності та пенсію по інвалідності внаслідок трудового каліцтва та професійного захворювання.

Доцільно внести зміни до пп. 1.1 п. 1 ст. 3 Договору між Україною і Латвійською Республікою від 26 лютого 1998 р. «Про співробітництво в галузі соціального забезпечення», п. 1 ст. 3 Договору між Урядом України і Урядом Естонської Республіки від 20 лютого 1997 р. «Про співробітництво в галузі соціального забезпечення», пп. А п. 1 ст. 2 Договору між Україною та Словацькою Республікою від 5 грудня 2000 р. «Про соціальне забезпечення», ч. 1 п. 1 ст. 2 Договору між Україною та Чеською Республікою від 4 липня 2001 р. «Про соціальне забезпечення» та пп. А п. 1 ст. 2 Угоди між Україною і Королівством Іспанія від 7 жовтня 1996 р. «Про соціальне забезпечення громадян», які б чітко визначили, на який вид чи види пенсії по інвалідності поширюється дія цих Договорів.

Обґрунтовано доцільність укладення Україною двосторонніх угод з питань пенсійного забезпечення не за територіальним принципом, а на основі пропорційного принципу.

Підрозділ 1.4. «Пенсійне забезпечення по інвалідності в зарубіжних країнах» присвячений вивченню досвіду країн СНД, колишніх соціалістичних країн (Болгарія, Угорщина, Чехія та ін.) та деяких інших розвинутих правових держав (Австрія, Греція, Італія, Німеччина, США та ін.) щодо правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання.

Аналіз правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання у зарубіжних країнах дає підстави визначити спільні риси, характерні для пенсійного законодавства цих країн: 1) головною умовою призначення пенсійного забезпечення по інвалідності є визнання факту повної або часткової непрацездатності, яка виникає на тривалий час або має постійний характер; 2) у законодавстві фактично усіх країн встановлена вимога до страхового стажу, необхідного для реалізації особою права на пенсійне забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання. Тривалість страхового стажу національними законодавствами встановлюється, в основному, диференційовано залежно від віку особи; 3) розмір пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання визначається, як правило, у відсотковому відношенні до

заробітної плати, яку особа отримувала до виникнення непрацездатності, та залежить від тривалості сплати страхових внесків.

Розділ 2 «Теоретико-правові проблеми та шляхи удосконалення пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній пенсійній системі» складається із чотирьох підрозділів, у яких досліджуються теоретичні питання пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній пенсійній системі.

Підрозділ 2.1. «Поняття та класифікація пенсійних правовідносин» містить ґрунтовний аналіз понятійних категорій «правовідносини», «пенсійні правовідносини», «пенсійні правовідносини в солідарній пенсійній системі». Враховуючи зміни, що відбулися у правовому регулюванні пенсійного забезпечення у зв'язку із запровадженням трирівневої системи пенсійного забезпечення, зроблено висновок, що пенсійними правовідносинами є врегульовані нормами пенсійного законодавства, а в окремих випадках спеціальним договором, вольові двосторонні відносини, що виникають між правомочною особою, яка наділена суб'єктивними пенсійними правами і обов'язками, та спеціально уповноваженими органами у сфері пенсійного забезпечення, до компетенції яких належить забезпечення реалізації права особи на пенсію. Пенсійні ж правовідносини в солідарній пенсійній системі слід розуміти як двосторонні, вольові відносини, що виникають на умовах, визначених актами пенсійного законодавства, в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування між правомочною особою, яка реалізує право на конкретний вид пенсії, та уповноваженим органом у сфері пенсійного забезпечення, який наділяється компетенцією щодо призначення та виплати пенсії.

Проаналізовано різні критерії класифікації пенсійних правовідносин. Обґрунтовано доцільність поділу пенсійних правовідносин по інвалідності у разі настання інвалідності внаслідок загального захворювання чи травми, не пов'язаної із трудовою діяльністю особи, на такі види:

– за можливим колом правомочних осіб – такі, що поширюються на: 1) загальне коло осіб; 2) спеціальне коло осіб: військовослужбовців і прирівняних до них осіб, державних службовців, дипломатичних працівників та інших прирівняних до державних службовців осіб, працівників прокуратури, суддів, журналістів, наукових працівників та деяких інших осіб;

– за причиною інвалідності – такі, що спричинені: 1) загальним захворюванням; 2) невиробничою травмою; 3) вродженим анатомічним дефектом; 4) інвалідністю з дитинства;

– за нормативно-правовими актами, які їх регулюють: правовідносини, що виникли на підставі законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про пенсійне забезпечення», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»;

«Про державну службу», «Про статус суддів», «Про прокуратуру», «Про статус народного депутата», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» та інших актів;

– за строками дії – такі, що тривають довічно та тривають протягом визначеного терміну;

– за предметом правового регулювання – матеріальні, процедурні та процесуальні. Процедурні поділяються на: 1) правовідносини громадян з органами Пенсійного фонду України з приводу визначення підстав пенсійного забезпечення; 2) правовідносини громадян з органами Пенсійного фонду по призначенню та виплаті пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання; 3) правовідносини громадян з органами Пенсійного фонду по перерахунку пенсії. Процесуальні правовідносини розмежовуються на правовідносини: 1) з приводу оскарження рішення місцевого управління Пенсійного фонду України до вищестоячого органу Пенсійного фонду; 2) у зв'язку із вирішенням спору, що виник з приводу пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання чи травми, не пов'язаної із виконанням трудових обов'язків, у суді.

На підставі проведеного дослідження запропоновано авторське визначення пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній пенсійній системі.

У підрозділі 2.2. «Об'єкт пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній пенсійній системі» через історичну площину досліджується сутність та ознаки пенсії як об'єкта пенсійних правовідносин. Звертається увага на деякі ознаки пенсії, що втратили своє значення на даний час, та обґрунтовано актуальність інших. Сформульовано визначення поняття «пенсія» та наводиться перелік її основних ознак. До останніх належать такі: пенсія передбачена та гарантована системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та недержавного пенсійного забезпечення; носить характер щомісячної грошової виплати; призначається та виплачується на умовах та у порядку, передбаченому актами пенсійного законодавства, а в окремих випадках – договором страхування та пенсійним контрактом; призначається та виплачується правомочним особам, які наділені спеціальною пенсійною правосуб'єктністю, спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері пенсійного забезпечення; підставою призначення є наявність специфічного юридичного складу; виплачується за рахунок коштів Пенсійного фонду, Накопичувального та недержавного фондів, державного бюджету та інших спеціальних джерел.

На основі аналізу понять «пенсія» та «пенсійна виплата» зроблено висновок про необхідність відмови від використання в системі пенсійного забезпечення дефініції «пенсійна виплата» і доцільності застосування більш

усталеного і зрозумілого для потенційних учасників пенсійних правовідносин терміну «пенсія». При цьому, одноразові виплати, передбачені у накопичувальній системі пенсійного страхування та недержавному пенсійному забезпеченні, є особливим видом пенсійного забезпечення, оскільки за своїми ознаками вони не відносяться до пенсій та допомог.

У зв'язку із застосуванням загального підходу до розуміння дефініції «пенсія по інвалідності» та відсутністю як у нормативно-правових актах, так і у юридичній літературі визначення поняття «пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання», доведена необхідність існування окремого визначення для пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання та пропонується авторське розуміння цього поняття.

У *підрозділі 2.3. «Суб'єкти пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній пенсійній системі»* досліджується суб'єктний склад пенсійних правовідносин по інвалідності внаслідок загального захворювання. Зроблено висновок, що оскільки пенсійне законодавство України не пов'язує пенсійне забезпечення із приналежністю до громадянства України, а встановлює залежність цього забезпечення від сплати страхових внесків та постійного місця проживання особи в межах України, то доречно вести мову саме про фізичну особу, а не громадянина як правомочну сторону у пенсійних правовідносинах.

Суб'єктами пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній системі пенсійного страхування є: правомочна сторона – фізична особа, яка отримала інвалідність внаслідок загального захворювання і яка наділяється правом на пенсію по інвалідності в солідарній пенсійній системі і здійснює реалізацію цього права, та зобов'язані суб'єкти – спеціально уповноважені органи у сфері пенсійного забезпечення (органи Пенсійного фонду України), на які відповідно до пенсійного законодавства покладається обов'язок забезпечити реалізацію особою права на пенсію по інвалідності в солідарній пенсійній системі. Спеціальна пенсійна правоздатність та спеціальна пенсійна дієздатність у правомочної особи пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній пенсійній системі виникає з моменту встановлення у особи компетентним органом інвалідності та за наявності передбаченого законом страхового стажу.

Розглянуто особливості суб'єктного складу процедурних передпенсійних правовідносин, специфічним учасником яких є медико-соціальна експертна комісія, виключно до компетенції якої належить визначення ступеня обмеження життєдіяльності та встановлення факту інвалідності.

У *підрозділі 2.4. «Підстави виникнення, зміни та припинення пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній системі пенсійного страхування»* здійснено дослідження елементів юридичного складу, що є підставою виникнення, зміни та припинення пенсійних правовідносин по

інвалідності внаслідок загального захворювання. Доведено, що для матеріальних, процедурних та процесуальних пенсійних правовідносин по інвалідності внаслідок загального захворювання сукупність елементів у юридичному складі є неоднаковою.

Встановлено, що у пенсійному забезпеченні по інвалідності в солідарній пенсійній системі не можна виділяти інвалідність або інший юридичний факт як основний або головний юридичний факт, а інші факти вважати додатковими, допоміжними, похідними та другорядними. Усі елементи юридичного складу є необхідними, рівними та такими, що мають однакове юридичне значення для виникнення пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній системі пенсійного страхування.

Проаналізовано різні підходи щодо розуміння поняття «інвалідність» і запропоновано застосовувати єдиний соціальний підхід для визначення цього поняття у тому вигляді, як це передбачено у затвердженій Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 7 квітня 2004 р. Інструкції про встановлення груп інвалідності. Обґрунтовано доцільність встановлення для осіб з інвалідністю термінів переогляду від одного до п'яти років та доповнення Інструкції про встановлення груп інвалідності від 7 квітня 2004 р. переліком, у якому б конкретно вказувалися залежно від складності захворювання терміни переогляду таких осіб.

Аргументовано необхідність внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» у частині, що визначає поняття «страховий стаж» та запропоновано авторське визначення цього терміна. Доведено, що вимоги до страхового стажу, необхідного для призначення пенсії по інвалідності в солідарній пенсійній системі для осіб віком до 28 років, завищені і потребують зменшення.

Погоджуючись із необхідністю застосування диференційованого підходу до визначення розміру пенсії по інвалідності в солідарній пенсійній системі залежно від групи інвалідності, зроблено висновок про доцільність застосування порядку обчислення пенсії по інвалідності залежно від заробітку особи, який вона отримувала до настання інвалідності, а не від пенсії за віком. Також запропоновано новий підхід до строків призначення пенсії по інвалідності в солідарній системі пенсійного страхування залежно від терміну, на який встановлена інвалідність.

Вказуючи на виявлені у чинних нормативно-правових актах у сфері пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання проблеми і недоліки, сформульовані конкретні пропозиції щодо удосконалення пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** за результатами дисертаційного дослідження сформульовано ряд узагальнень, пропозицій та рекомендацій, що у своїх сукупності вирішують завдання щодо подальшого розвитку теорії права соціального забезпечення та удосконалення пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України. Серед них найбільш важливими є такі:

1. Дослідження історико-правових аспектів зародження, становлення та розвитку пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання в радянський період та в період незалежності Української держави дозволяє виділити п'ять етапів його розвитку: I етап – 1917–1927 рр. – період зародження та становлення пенсійних правовідносин по інвалідності від загального захворювання; II етап – 1928–1955 рр. – період формування радянської системи пенсійного забезпечення; III етап – 1956–1990 рр. – період остаточного закріплення цілісної системи пенсійного забезпечення в Радянському Союзі та радянської моделі правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання; IV етап – 1991–2003 рр. – період формування національної моделі пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання; V етап – 2004 р. – до сьогодні – період становлення та розвитку національної моделі пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі.

2. Пенсійні правовідносини по інвалідності в солідарній пенсійній системі – вид пенсійних правовідносин, що виникає у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування між правомочною особою, яка є інвалідом та реалізує право на пенсію по інвалідності, та уповноваженими органами Пенсійного фонду, на які покладається обов'язок своєчасно призначити та проводити виплату даного виду пенсії за рахунок акумульованих у ньому коштів, а в окремих випадках – за рахунок коштів державного бюджету, на період встановлення інвалідності.

3. Пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання – передбачена солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування щомісячна грошова виплата, що гарантується правомочною особою за умови настання інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства) та наявності страхового стажу встановленої законом тривалості, а також інших юридичних фактів, і яка призначається на час інвалідності уповноваженими органами Пенсійного фонду за рахунок акумульованих у ньому коштів, а в окремих випадках і державного бюджету у порядку, встановленому актами пенсійного законодавства України.

4. Запропоновано абзац перший ч. 1 ст. 24 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» викласти у такій редакції: «Страховий стаж – це сумарна тривалість періодів трудової або іншої суспільно корисної діяльності, передбаченої законодавством, протягом яких особа підлягала загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню, і за які сплачено страхові внески у сумі, не меншій, ніж мінімальний страховий внесок».

5. До ч. 1 ст. 32 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» необхідно внести зміни і закріпити: «Особи, визнані інвалідами, мають право на пенсію по інвалідності за наявності страхового стажу на час настання інвалідності або на день звернення за пенсією: до досягнення особою 23 років – 1 рік; у віці від 23 років до досягнення 26 років – 2 роки; у віці від 26 років до досягнення 29 років – 3 роки; від 29 років до досягнення 31 року включно – 4 роки; для осіб віком 32 років і старше – 5 років».

6. З метою встановлення соціальної справедливості та соціального забезпечення осіб з інвалідністю на рівні, не нижчому від світових соціальних стандартів, доцільно повернутися до обчислення пенсії по інвалідності залежно від заробітку, який мала особа до настання інвалідності. У зв'язку із цим, п. 1 ст. 33 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» слід викласти у новій редакції: «Пенсія по інвалідності призначається у таких розмірах: інвалідам I групи – 70%; інвалідам II групи – 60%; інвалідам III групи – 40% заробітку». Заробіток, з якого сплачені страхові внески до Пенсійного фонду України і який слугуватиме основою для обрахунку пенсії, необхідно враховувати за всі періоди страхового стажу.

7. Аргументовано необхідність п. 2 ч. 1 ст. 45 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» викласти у новій редакції: «2) пенсію по інвалідності для осіб, яким інвалідність встановлена на конкретний термін, призначати з дня встановлення інвалідності, якщо звернення за пенсією відбулося не пізніше 6 місяців, а для осіб, яким інвалідність встановлена без зазначення терміну перегляду, – з дня встановлення інвалідності, якщо звернення за пенсією відбулося не пізніше 12 місяців».

8. Доведено, що у ч. 1 п. 3 Інструкції про встановлення груп інвалідності від 7 квітня 2004 р. період перегляду слід переглянути у бік збільшення і встановити на рівні 1–5 років. Відповідно збільшиться і період, на який призначається пенсія по інвалідності в солідарній пенсійній системі.

9. Обґрунтовано доцільність доповнення Інструкції про встановлення груп інвалідності від 7 квітня 2004 р. пунктом п'ятим, у якому необхідно визначити перелік захворювань, за наявності яких інвалідність встанов-

люється на строк 1-5 років та перелік захворювань, що дає право на встановлення інвалідності без зазначення строку переогляду.

У дисертації сформульовані також інші висновки та пропозиції щодо удосконалення пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Коробенко Н.П. Теоретико-правові аспекти поняття правового режиму пенсійних правовідносин / Н.П. Коробенко // *Держава і право. Юридичні і політичні науки: Збірник наукових праць*. – Вип. 29. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – С. 129-137.

2. Коробенко Н.П. Поняття пенсійних правовідносин у контексті сучасної пенсійної реформи / Н.П. Коробенко // *Підприємництво, господарство і право*. – 2006. – № 12. – С. 170-173.

3. Коробенко Н.П. Особливості реформування пенсійних правовідносин в умовах незалежності Української держави / Н.П. Коробенко // *Часопис Київського університету права*. – 2007. – № 1. – С. 125-128.

4. Коробенко Н.П. Пенсійні правовідносини у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування: поняття та особливості / Н.П. Коробенко // *Підприємництво, господарство і право*. – 2007. – № 7. – С. 111-114.

5. Коробенко Н.П. Поняття пенсійних правовідносин: теоретико-правовий аспект / Н.П. Коробенко // *Другі юридичні читання: матеріали Всеукр. наук. конф. (Київ, 18 травня 2005 р.)*. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – С. 349-351.

6. Коробенко Н.П. Особливості поняття пенсії: сучасний етап / Н.П. Коробенко // *Розвиток наукових досліджень 2005: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 7-9 листопада 2005 р.)*. – Полтава: Видавництво «Інтер Графіка», 2005. – Т. 3. – С. 32-34.

7. Коробенко Н.П. Реформування пенсійних правовідносин в сучасних умовах // *Четверті юридичні читання: матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 3-4 квітня 2008 р.)*. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – С. 234-237.

8. Коробенко Н.П. Проблеми реалізації права на пенсію по інвалідності в солідарній системі пенсійного страхування / Н.П. Коробенко // *Актуальні проблеми розвитку законодавства про працю та соціальне забезпечення: тези доповідей і наукових повідомлень учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 22-23 квітня 2009 р.) / За ред. В.В. Жернакова*. – Х.: Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого, 2009. – С. 437-439.

АНОТАЦІЯ

Коробенко Н.П. Пенсійне забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. – Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Київ, 2010.

Дисертація присвячена дослідженню правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України. У роботі визначені історичні етапи становлення та розвитку пенсійного забезпечення по інвалідності внаслідок загального захворювання, досліджено правове регулювання цього виду пенсійного забезпечення у багатосторонніх та двосторонніх угодах України, вивчено досвід зарубіжних країн у цій сфері.

Проаналізовано точки зору науковців у галузі права соціального забезпечення радянського та сучасного періодів, на основі чого сформульовані нові узагальнені поняття пенсійних правовідносин, пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній пенсійній системі, пенсії по інвалідності в солідарній пенсійній системі, розглянуто питання суб'єктного складу пенсійних правовідносин по інвалідності внаслідок загального захворювання. Значна увага приділена юридичним фактам у юридичному складі як підставі виникнення, зміни та припинення пенсійних правовідносин по інвалідності в солідарній системі пенсійного страхування.

Сформульовані конкретні пропозиції щодо удосконалення понятійного апарату та чинного законодавства у частині правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України.

Ключові слова: пенсійні правовідносини, пенсія, інвалідність, пенсія по інвалідності в солідарній пенсійній системі, суб'єкти пенсійних правовідносин, юридичний склад пенсійних правовідносин.

АННОТАЦИЯ

Коробенко Н.П. Пенсионное обеспечение по инвалидности в солидарной пенсионной системе Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.05 – трудовое право; право социального обеспечения. – Институт государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины, Киев, 2010.

Диссертация посвящена исследованию правового регулирования пенсионного обеспечения по инвалидности в солидарной пенсионной системе Украины. В ней определены исторические этапы становления и развития пенсионного обеспечения по инвалидности вследствие общего заболевания как в советский период, так и в период независимости Украины. Исследовано международно-правовое регулирование пенсионного обеспечения по инвалидности, причиной которой послужило общее заболевание. Проанализированы международно-правовые акты универсального характера, в том числе европейские международные акты, а также международные договоры и соглашения, принятые в рамках СНГ. Анализируется опыт пенсионного обеспечения по инвалидности вследствие общего заболевания в зарубежных странах.

В диссертации исследованы вопросы пенсионных правоотношений по инвалидности в солидарной пенсионной системе Украины. В частности, проведен анализ понимания учеными-юристами категорий «правоотношение», «пенсионное правоотношение», «пенсионное правоотношение по инвалидности», на основании чего сформулированы авторские понятия этих дефиниций, предложено усовершенствованную классификацию пенсионных правоотношений по инвалидности в солидарной пенсионной системе. Проведя обстоятельное исследование объекта пенсионных правоотношений и его особенностей, сформулирован вывод о необходимости существования отдельного определения для пенсии по инвалидности вследствие общего заболевания и предлагается авторское определение этого понятия. Уделяется внимание специфическому субъектному составу таких правоотношений. Исследованы вопросы правоспособности и дееспособности в пенсионных правоотношениях по инвалидности в солидарной пенсионной системе.

Особое внимание обращено на анализ юридических фактов как основания возникновения, изменения и прекращения пенсионных правоотношений по инвалидности в солидарной пенсионной системе Украины. Доказано, что эти пенсионные правоотношения возникают на основании сложного юридического состава, который в своей структуре может иметь разные по сложности элементы.

Автору удалось обнаружить множество пробелов в действующем законодательстве, регулирующем пенсионное обеспечение по инвалидности вследствие общего заболевания. На основании проведенного исследования сформулированы конкретные предложения по усовершенствованию категориального аппарата и нормативных актов в сфере регулирования пенсионного обеспечения по инвалидности в солидарной пенсионной системе Украины.

Ключевые слова: пенсионные правоотношения, пенсия, инвалидность, пенсия по инвалидности в солидарной пенсионной системе, субъекты пенсионных правоотношений, юридический состав пенсионных правоотношений.

ANNOTATION

Korobenko N.P. Pension provision on disability in the solidary pension system of Ukraine. – Manuscript.

The dissertation for a scientific degree of the candidate of legal sciences on speciality 12.00.05 – labour law; social security law – Institute of state and law named after V.M. Koretsky NAS of Ukraine, Kyiv, 2010.

The dissertation is devoted to the complex research of the legal regulation of the pension provision on disability in the solidary pension system of Ukraine. Establishing and development of the pension provision on disability as a result of general disease, legal regulation of this type of the pension provision in international legal acts are investigated.

Opinions of scientists in the field of social security law of soviet and modern periods, on the basis of what the new generalized concepts of pension legal relationships were formed, concept of pension on disability in the solidary pension system, are analyzed. The issue of a subject constituent of pension relationships on disability as a result of general disease is studied. Attention is paid to legal facts in legal constituent as a ground of occurrence, change and suspension of pension relationships on disability in the solidary system of pension insurance.

On the basis of the conducted research a number of precise suggestions on improvement of concept body and current legislation in legal regulation of the pension provision on disability in the solidary pension system of Ukraine are made.

Key words: pension legal relations, pension, disability, pension on disability in the solidary pension system, subjects of pension relationships, legal constituent of pension relationships.

Підписано до друку 19.01.2010 р. Зам. № 9/01-2010.
Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60 × 84/16. Тир. – 100.

Видавничий центр Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.